

Ирена В. Љубомировић¹
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Департман за историју

Кратко или претходно саопштење
УДК 070.488(051):821.163.41-92
821.163.41.09:929 Вулић Н.
Примљено 7. 12. 2015.

ЧЛАНЦИ НИКОЛЕ ВУЛИЋА У ШТАМПИ И КЊИЖЕВНИМ ЧАСОПИСИМА²

Никола Вулић (1872–1945) – историчар, археолог и класични филолог својим огромним научним опусом од око 550 радова заузео је високо место у српској, али и светској историографији у првој половини 20. века. Као професор античке историје најпре на Великој школи а потом на Београдском универзитету настојао је да унапреди рад на овој високошколској институцији. У ту сврху објавио је серију чланака у дневном листу *Правда* којима је указао на све неправилности на Универзитету и потреби да се оне уклоне како би Универзитет што боље и ефикасније функционисао. Анализом ових чланака настојаћемо да утврдимо шта су били проблеми у раду Универзитета и које мере је требало према упутствима проф. Вулића предузети како би Универзитет што ефикасније функционисао. У раду ће поред ових чланака бити сагледана и Вулићева делатност у књижевним часописима: *Венац*, *Мисао*, *Братство*, *Књижевни север* и *Књижевни гласник*. Освртом на један број разнородних историјских и књижевних тема показаћемо на који начин их је Вулић сагледао и да ли у савременој историографији има извесних одступања и измена у њиховом тумачењу. Упоредном анализом Вулићевих закључака и новијих резултата видећемо да ли је било одређених неправилности и необјективних Вулићевих тумачења. Вулић је настојао да историјску науку што више приближи широј читалачкој публици и зато је један број радова растеретио научног апарата и обрадио интересантне теме из римске и грчке историје. Посебну пажњу посветили смо Вулићевим чланцима у поменутиим књижевним часописима у којима је представио опус најзначајнијих писаца из грчке и римске историје.

Кључне речи: Никола Вулић, Универзитет, књижевни часописи, дневна штампа

¹ irena.ljubomirovic@filfak.ni.ac.rs

² Рад је урађен у оквиру пројекта 177015: *Хришћанска култура на Балкану у средњем веку: Византијско царство, Срби и Бугари од 9. до 15. века*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Никола Вулић, предавач античке историје на Београдском универзитету сматра се утемељивачем епиграфике као научне дисциплине на простору бивше Југославије.³ Својим радом поставио је принципе епиграфских истраживања, а материјал који је објавио био је вишеструко користан за рад будућих истраживача. Велики допринос дао је и као археолог организујући археолошка истраживања на великом броју локалитета (МАРИЋ 1959: 11–12). Резултат неуморне и постојане преданости археологији и истраживањима била су бројна открића којима је постао познат и светској научној јавности (НОВАК 1958: 19–21). Велики домет Вулић је постигао и на пољу класичне филологије као изврстан познавалац латинског и грчког језика. Значајан је његов допринос и унапређењу наставе, најпре као професор на Великој школи, а потом на Универзитету у Београду. Држао је предавања из историје Старог истока, Грчке и Рима, а организовао је и посебне курсеве посвећене епиграфици и историји наших земаља у античко доба (ПАПАЗОГЛУ 1998: 257–261). Био је предан наставник посвећен раду на Универзитету који је сматрао најзначајнијом државном институцијом чији је задатак, осим да школује наставнички кадар, и да негује науку.

Серију чланака објављених у *Правди* Вулић је посветио питањима везаним за рад Универзитета. Он је Универзитет сматрао најзначајнијом државном институцијом, јер се „вредност државе могла мерити њеним универзитетима: какве су јој највише школе таква је она.“⁴ Осим што је Универзитет школовао наставнички кадар, његов задатак је био и да негује науку. Вулић се противио томе да ректори у говорима спомињу само статистичке и административне податке, већ је требало да истакну открића и проналаске до којих се дошло на Универзитету. Научно стваралаштво на Универзитету требало је да почива на његовим наставницима. Према Вулићу, „сви универзитетски наставници од доцента до редовног професора морају бити научници.“⁵ Универзитетски наставник је морао стално пратити шта се на пољу његове науке ради у свету, морао је бити члан светске заједнице научника и његово име је морало бити познато у научном свету. Научник је морао стварати оригиналне научне радове, јер је његов научни рад одређивао његов ранг на Универзитету. Уколико не би задовољавао претходно наведене критеријуме Вулић је сматрао да таквог наставника треба уклонити са Универзитета. Своју констатацију је образложио на следећи начин: „...Ту је потребна хируршка интервенција, која се зове ампутација. Не видимо за што би човек у таквим слу-

³ Опширније о Николи Вулићу видети у: И. Љубомировић, *Никола Вулић - историчар антике*, Ниш 2013.

⁴ *Правда*, бр.13.026, 02.02.1941.

⁵ *Правда*, бр.13.040, 02.04.1941.

чајевима био сентименталан. А питамо се да ли и сме бити болећив кад је реч о тако крупној ствари као што је наука, понављамо наука неопходна земљи и народу.⁶ Универзитетски професор целог живота мора да се бави науком а ранг му одређује његов научни рад те стога „доцент с Нобеловом наградом стоји далеко више од редовног професора који је нема и не мора то бити Нобелова награда али године службе на Универзитету не играју никакву улогу.“⁷ Дакле, према Вулићу било је неопходно стално усавршавање универзитетских професора, константно бављење науком јер у противном професорима није место у највишим научним институцијама.

Вулић је сматрао да од универзитетских наставника не треба тражити да пишу уџбенике, јер би се на тај начин удаљавали од посла научника.⁸ Био је против одлуке да се у издању Универзитета штампају уџбеници за студенте, јер студенти тада не би похађали предавања и ослонили би се искључиво на уџбенике. Такође је сматрао да уџбеници садрже само елементарне податке и да би студенти морали да консултују литературу на страним језицима. Проблем је настајао јер студенти нису знали стране језике и једини начин да их науче био је да им се дају уџбеници на страним језицима. Зато је Вулић јавно иступио против тога да се фонд великог добротвора трговца Луке Паловића искористи за штампање уџбеника и предложио је да се средства уложе у научна истраживања.⁹

Због разних злоупотреба које су се дешавале на Универзитету, као и самовоље појединих професора Вулић је иступио против аутономије Универзитета. Вулић не наводи конкретне примере злоупотреба али се пита: „Држе ли професори на универзитету своје часове или не, долазе ли редовно и на време на своја предавања, шта говоре на њима: о својој науци или о Марковим конацима.“¹⁰ Даље, Вулић указује да факултетске седнице не би смеле да се претворе у циркус у којем би дошло до мучних сцена у којима би професори најпогрднијим именима вређали једни друге. Пита се на који начин се бирају сарадници, да ли су то заиста најбољи кандидати или професорови „пајташи“ или међу њима и плагијатора. Како би се овакве и сличне неправилности спречиле предлагао је увођење контролног тела изван Универзитета које би вршило надзор и спроводило одређене санкције против оних који су на било који начин

⁶ *Правда*, бр.13.040, 16.02.1941.

⁷ *Правда*, бр.13.040, 16.02.1941.

⁸ *Правда*, бр.13.047, 23.02.1941.

⁹ *Правда*, бр.13.047, 23.02.1941.

¹⁰ *Правда*, бр.13.051, 27.02.1941.

угрожавали рад Универзитета.¹¹ Универзитет није био у стању да се сам избори са нечасним радњама о чему сведочи и пример који је Вулић навео: „Министарство неком приликом сазна за неки плагијат на универзитету и у сасвим благој форми обрати се универзитету поводом тога. Резултат је био „појео вук магарца“ или, јасније, да универзитет није дао никаквог одговора.“¹² Такво неакадемско понашање могло је бити спречено једино увођењем контроле над Универзитетом. Вулића је посебно забрињавала једна готово редовна појава на скоро свим факултетима: избори наставника нису вршени на основу њиховог научног рада, већ су превладавале симпатије и антипатије као и припадност одређеним „котеоријама“. Такви поступци, приликом избора наставника, деморалисали су вредне и талентоване кандидате који нису узимани у обзир јер нису припадали ниједном „кружоку“.¹³ Вулић је сматрао да би ради спречавања злоупотреба било потребно увести надзор и контролу на Универзитету и да тиме не би био угрожен научни рад.

Вулић је био међу првим наставницима који су стали на страну студената и узео их је у заштиту од неоправданих оптужби и прекоравања.¹⁴ Он је показао разумевање за њихов тежак материјални положај и неповољне услове у којима су студирали. На приговоре и примедбе упућене студентима, Вулић је устао у њихову одбрану: „Смем тврдити и радујем се што могу рећи да је омладина на нашем универзитету, укупно узевши врло свесна својих дужности, узвишених и идеалних, и да ми, имајући такву узданицу, можемо ведро гледати у будућност.“¹⁵ Вулић је био врло несрећан и незадовољан због велике немаштине у којој су живели студенти и упутио је апел јавности да им пружи помоћ како би се изборили са невољама и оскудицама. Студенти су знали колико је професор настојао да поправи њихов положај и олакша им студирање због чега су га поштовали (НОВАК 1958: 53).

Вулићеви ставови о стању на Универзитету нису демантовани али није било ни чланака у којима би се други универзитетски професори сложили или потврдили Вулићева запажања. Љубодраг Димић се у трећем тому дела *Културна политика у Краљевини Југославији 1918–1941. године* бавио Универзитетом у Београду између два светска рата (1997: 339–371). Он указује да је заједнички циљ наставника Београдског универзитета био потпун развитак науке и научне мисли и успостављање

¹¹ *Правда*, бр.13.051, 27.02.1941.

¹² *Правда*, бр.13.051, 27.02.1941.

¹³ *Правда*, бр.13.085, 02.04.1941.

¹⁴ *Време*, 25.12.1922.

¹⁵ *Време*, 25.12.1922.

амбијента у којем би научни дух и ангажовање научника у народу били основа културног напретка и образовања младих (ДИМИЋ 1997: 350). Захваљујући ангажовању наставника на прикупљању, научном осветљавању и објављивању грађе из културне и историјске прошлости наших народа Универзитет у Београду изборио се за значајно место у науци и култури земље. Димић даје општи преглед стања на Универзитету у међуратном периоду и не бави се појединачним случајевима каквих је могло бити на појединим факултетима а тицали су избора наставника у звања, критеријума приликом одабира сарадника, квалитета објављених радова када је и могло доћи до одређених злоупотреба.

Стога иако Вулићеве наводе не можемо потврдити и поткрепити конкретним примерима, али будући да је о њима јавно писао, претпостављамо да је било појединачних случајева и неправилности у раду и да је проф. Вулић један од ретких који се усудио да о њима јавно говори и пише. При том свакако треба узети у обзир и Вулићев темперамент али и његову правдољубивост о чему он на почетку аутобиографских списа каже „да је изнад свега волео правду. Свака неправда начињена ма коме пекла ме ја као ватра жива. Моје правдољубље било је као нека болест“.¹⁶ Он није могао себе присилити да неког свог пријатеља који му је сваки дан долазио у кућу предложи за неко више звање, ако је сматрао да за то нема квалификације. На тај начин се свакако многима замерио. Пишући о томе како никад, ни у детињству ни доцније, није имао присне пријатеље, иако је волео да их има и радио на томе да их стекне, он се пита није ли људе одбијало од њега то што је имао очи за њихове мане. У аутобиографским белешкама наводи: „Моја можда несрећна природа није правила разлике између другова и колега и туђих људи кад би грешили. Ја, на пример, нисам могао прећи преко некоректних поступака мог драгог колеге иако се мене оне нису лично тицале нити сам могао да превидим недостатке њиховог научног рада. Толико пута сам себи говорио да пријатељева дужност није да пријатељу загорчава живот. Ништа то није помагало.“¹⁷ Ако узмемо у обзир темперамент и карактерне особине великог научника, покретача античких студија у Краљевини Србији, признатог и у свету разумљива је његова потреба и спремност да отворено говори о неправилностима на Универзитету.

Радо се Вулић одазивао позивима да отвори разне конгресе, скупове, изложбе. У дневном листу *Време* објављен је Вулићев говор којим је 1923. године отворио конгрес новинарских сарадника у Београду.¹⁸ Ис-

¹⁶ НБС, Р 432/2а „Мој живот I“, 1.

¹⁷ НБС, Р 432/2а „Мој живот I“, 9-10.

¹⁸ *Време*, бр.493, 07.05.1923.

такао је значај који је штампа имала за привреду, индустрију и трговину. Указао је на то да је потребно поправити материјални положај новинара како би они могли слободно и независно да изразе своје ставове. Због тога се похвално изразио о удружењу новинара за које је веровао да ће се изборити за боље услове рада својих чланова јер је то био главни предуслов независног новинарства.¹⁹

Вулић не само да се интересовао за југословенску књижевност већ је био и њен одличан познавалац. О томе сведочи и један број новинских чланака у којима је изнео своје ставове о савременим књижевним делима. Интересантно је да су Вулићеве врло прецизни судове о неком тек објављеном делу касније потврдили и на исти начин дефинисали и књижевни историчари. За роман Стевана Јаковљевића *Смена генерација* написао је „да је сјајна слика данашњег живота нашег друштва....написан једним кристално јасним језиком.“²⁰ Вулић је посебно импресиониран начином на који писац гради своје ликове и сматра да то може само неко је добро познавао наше људе и наше прилике и ко је свесрдно и пажљиво проучавао средину о којој пише. Посебно је похвалио језик којим је дело написано, а за који Вулић каже да је „кристално јасан и да нас г. Јаковљевић враћа у доба Лазе Лазаревића и других наших класичара, који су писали дивно али просто“.²¹ Вулић не пропушта прилику ни да критикује друге писце који и поред тога што су одлични у писању избегавају јасан језик и чист стил већ „претпостављају маглу и мутно“.²²

Врло похвално Вулић се изразио о књизи Григорија Божовића *Приповетке*. Божовића је сматрао врло оригиналним књижевником који се разликовао од осталих приповедача по томе што је људе и догађаје о којима пише студиозно проучавао. Писац верно осликава амбијент, али како Вулић каже „то нису фотографије и сва та реална лица и догађаји прошли су кроз пишчеву богату машту“.²³ Стога се за Божовића не може рећи да фотографише он „кичицом слика“. Будући да је школа имала образовну али и васпитну улогу задатак јој је био и да оплемењава душу. Стога је Божовићеве *Приповетке* требало читати у школи као лектуру и превести их на стране језике. Вулић каже: „Напунимо младо срце благородним лицима и подвизима, и ми смо га испунили идеалима који стреме навише и силама које вуку горе“.²⁴

¹⁹ *Време*, бр.493, 07.05.1923.

²⁰ *Правда*, бр.12.810, 30.06.1940.

²¹ *Правда*, бр.12.810, 30.06.1940.

²² *Правда*, бр.12.810, 30.06.1940.

²³ *Правда*, бр.12.984, 22.12.1940.

²⁴ *Правда*, бр.12.984, 22.12.1940.

Вулић је помно пратио савремену књижевну продукцију и да је био одличан познавалац књижевности сведочи и следећа епизода. Када је као председник Одбора за интелектуалну кооперацију, 1924. године у Паризу упитан да предложи десетак научних и књижевних дела која су у претходној години објављена, а која би се могла превести на француски језик, Вулић је осим научних одмах предложио и неколико дела књижевника И. Андрића, М. Крлеже, О. Жупанчића, В. Назора (НОВАК 1958: 54).

Један број чланака Вулић је објавио у књижевним часописима: *Венац*, *Мисао*, *Братство*, *Књижевни север* и *Књижевни гласник*. Вулић је већи део своје научничке каријере посветио писању расправа у којима се мало позивао на радове својих претходника чије је закључке обично настојао да оповргне. Проблемска питања је покушавао да реши искључиво подробном анализом свих њему расположивих извора. Таквом научном методом решио је многа проблемска питања и променио раније постављене хипотезе у историјској науци. Али и поред великог броја објављених научних расправа Вулић је сматрао да научник не сме да запостави још један сегмент свог рада – приближавање науке свима без обзира на степен њихове образованости. Такав Вулићев став потврђује и оцена В. Новака: „Аристократизам академске изолованости био је туђ Николи Вулићу.“ (НОВАК 1958: 42). Стога је један број тема из римске и грчке историје обрадио на тај начин што их је растеретио критичког апарата и многобројних чињеница пишући о интересантним догађајима, али ни у том случају не заобилазећи историјске изворе.

У књижевно-социјалном часопису *Мисао* Вулић је у два наставка дао приказ Аристофанових комедија: *Ахарњани*, *Лизистрата*, *Мир*, *Витези*, *Облаци*, *Жабе*, *Еклезијазусе*, *Плутос* и *Птице*. О чувеном грчком комедиографу записао је следеће: „Аристофан је био одличан познавалац људи, он је имао велики дар опсервације и његови су савременици, често налазили себе у његовим личностима, које су веселе, домишљате, речите, штедљиве, енергичне, ругла, трезвене, лакоумне, неверљиве као Атињани и Атичани његовог времена.“ (ВУЛИЋ 1922: 970). Вулић је настојао да утврди поруку коју је носило једанаест сачуваних Аристофанових комедија, при том је указао и на узроке Аристофановог сарказма и ироније (ВУЛИЋ 1922: 967–975). Тако је према Вулићу прва половина Аристофановог дела *Жабе* прожета шегом са боговима (ВУЛИЋ 1922: 1106). Као пример Аристофанове шеге са боговима Вулић је навео Зевса који је олимпијским победницима као награду давао само маслинову гранчицу, ништа скупље од тога јер је он сувише волео богаство, те је драгоцености чувао само за себе. Ефекат сарказма и ироније Аристофан је постигао и контрастима, док су врло ефектни били и костимирани глумци (ВУЛИЋ 1922: 1107). Аристофан је писац коме се може приписа-

ти највећи број пародија на рачун других песника. Вулић је навео пример пародије Еурипидових стихова. Посебно је био одушевљен Аристофановим језиком за који каже „да је једна од главних дражи његових комада“. Аристофан је поседовао особине без којих се добар комедиограф није могао замислити – духовност и хумор. Али славни комедиограф је био и „лиричар тананих способности“ (ВУЛИЋ 1922: 1111). Вулић му на крају приписује и епитет генија и бесмртног великана.

Аристофаном и његовим делима у модерној српској науци бавио се и чувени класични филолог и хелениста Милош Н. Ђурић (1996: 344–357). Проф. Ђурић је сагледао личност комедиографа, анализирао његова дела и његови ставови су се у великој мери подударили са Вулићевим. Наиме, обојица научника слажу се да је Аристофан био један од најгенијалнијих сатичара и како Ђурић наводи да је био „веома обдарен окретном комедиографском инвентивношћу“ (ЂУРИЋ 1996: 346). Као и Вулић и Ђурић указује да је најјачи сегмент Аристофанових комедија управо његова иронија. У комедији *Жабе* главна тема је надметање између двојице трагичара, Есхила и Еурипида, чиме се указује на значај поезије која је код Хелена имала неку врсту васпитне улоге. На тај начин је и Ђурић, као и Вулић много година раније, показао да се лепота Аристофанових дела огледа између осталог и у његовом језику. Међу делима о Аристофану на страном језику Ђурић од домаћих аутора наводи једино дело Николе Вулића што јасно указује да се у домаћој науци нико осим поменутог научника није бавио Аристофановим књижевним стваралаштвом.

Након Ђурићевог првог издања *Историје хеленске књижевности* (1972. године) Аристофаном и његовим делом бавила се проф. Радмила Шалабалић (1978: 1-93). У предговору Аристофанових *Жаба* које је превела, осврнула се на личност славног комедиографа. Иако Р. Шалабалић ни на једном месту у литератури о Аристофану не наводи Вулићеве радове њихови ставови о чувеном комедиографу и његовим делима умногоме се поклапају. Вулић сматра да је Аристофан лепотом језика и дикције превазишао све своје савременике, док проф. Шалабалић такође истиче поетску вредност Аристофанових дела (ШАЛАБАЛИЋ 1978: 12). Аристофановим комедијама је својствена и неактуелност политичких, литерарних и социјалних питања о којима он расправља у својим делима. Наиме, према Вулићу Аристофанове теме нама нису актуелне и горуће, „али у начину како их он расправља у највећем броју случаја није ни нама ускраћено задовољство да уживамо као Периклови Јелини“ (ВУЛИЋ 1922: 971). Проф. Шалабалић указује да није било већег интересовања за превођење Аристофанових дела управо због неактуелности његовог хумора јер оно што Аристофан пише актуелно је у времену

када је он писао и када је настајала комедија тренутне политичке сцене (ШАЛАБАЛИЋ 1978: 11). Аристофан је ипак опстао као критичар једног политичког тренутка будући да је своју критику књижевно поткрепио и вредност његовог дела управо је у поетском достигнућу. Стога су његови политички ставови у каснијим временима могли бити осуђивани, заборањени или пак хваљени али то није утицало на значај његових дела.

Иако је у есеју о Тациту назначио да се римски историчар не може анализирати са становишта модерне историјске методологије Вулић је управо то урадио. Главна Вулићева замерка Тациту је што није довољно критичан према изворима које користи и не настоји да утврди тачност података (ВУЛИЋ 1928: 199). Навео је делове текста из Тацитових *Историја* и *Анала* како би показао примере очигледне Тацитове противуречности и пристрасности (ВУЛИЋ 1928: 200–203). Као пример Вулићу је послужила прича о Германиковом убиству. На једном месту Тацит каже да Пизонове тужиоци нису потврдили своју оптужбу против Пизона, да је он отровао Германика. Наиме, Тациту је невероватно да је приликом гозбе Пизон на очиглед свију могао тровати јело. На другом месту Тацит указује да је Пизон ипак могао тровати Германика. Тацитова пристрасност огледала се и у његовом негативном приказу Тиберија, јер га није волео као што није волео ни друге тиране на римском престолу. Због тога није проверавао податке који су садржали негативну оцену тирана. Вулић је Тацита окарактерисао „као некритичног историчара компилатора који се као такав није могао сврстати у ред великих историчара“ (ВУЛИЋ 1928: 270).

Вулић Тацита ипак цени као изврсног књижевника и великог уметника у композицији и стилу, те су се његова дела могла мерити са највећим књижевним делима античке литературе (ВУЛИЋ 1928: 270). Како би показао да је Тацитова нарација жива, занимљива и да на моменте добија елементе драме, Вулић је у есеј унео читава поглавља Тацитових дела. На тај начин он је настојао да Тацита приближи широј читалачкој публици у којој је било распрострањено мишљење да су дела античких писаца незанимљива и да ничим не могу да заинтерсую просечног читаоца (ВУЛИЋ 1928: 280).

Трећи део есеја Вулић је посветио Тацитовом портретисању римских царева и других значајних личности. Оно што им је било заједничко јесте да су ретко умирали природном смрћу. Због тога је сматрао важним да опише „страшне и дирљиве смрти“ (ВУЛИЋ 1928: 357). Вулић је навео делове текста у којима је Тацит описао убиства Галбе, Отона, Вителија, Пизона и Сенеке. Према Вулићу најдирљивија је Тацитова прича о убиству Неронове супруге Октавије и мучењу ослобођене робинје Епихариде. Тацит је у своје дело уносио овакве приче јер се дивео честитој

жени, доброј домаћици, пожртвованој мајци и нежној супрузи и његов идеал су „старе римске матроне које су седеле код куће и преле вуну, а не мари за модерну Римљанку која иде из позоришта где дају ласцивне представе“ (ВУЛИЋ 1928: 363).

Тацит као мислилац могао се уврстити у ред филозофа старог века јер он размишља о људима, политичким, друштвеним и моралним питањима. Иако Тацит није имао свој филозофски систем, сваки његовог афоризам могао је бити тема читаве расправе. Чуване су и његове бројне изреке: „Врлине се највише цене онда кад се најлакше рађају“, „Што једна земља има више закона, све је у њој већа поквареност“, „Издајнице мрзе и оне којима они служе“ (ВУЛИЋ 1928: 363). Тацит је био и одличан познавалац људске природе, јер се није задовољавао само тиме да упозна људска дела већ је настојао да утврди шта им је претходило у њиховим душама. Због тога је своје јунаке подвргавао детаљним психолошким анализама. Као пример таквог Тацитовог портретисања ликова о којима пише Вулић је навео причу о Месалини, жени цара Клаудија, која је заљубљена у младог Силија. Она се уда за њега, иако јој је муж био жив. Али кад јој он предложи да убију Клаудија, она га хладно саслуша. Тацит поставља питање „Зашто?“. Потом следи његова анализа Месалине: „Да се она не боји мужа? Не. Она се боји да Силије, кад једанпут дође на престо, не презре прељубницу и злочинку и да њен злочин онда не цени како он то заслужује“ (ВУЛИЋ 1928: 364).

Своје мишљење Тацит је често изражавао кроз измишљене говоре које су изговарале његове личности. Према Вулићу, „те су беседе обично ремек-дела говорничке вештине“ (ВУЛИЋ 1928: 364). Као пример Вулић је навео говор римског војсковође Галима због страха да се не побуне против Римљана због тешких намета и ропства. На основу Вулићевог излагања о Тациту могло се закључити да је римски писац био велики мислилац и одличан познавалац човекове душе (ВУЛИЋ 1928: 365).

Личношћу и делом знаменитог римског сенатора и писца Корнелија Тацита бавили су се и двојица истакнутих српских класичних филолога Милан Будимир и Мирон Флашар у делу *Преглед римске књижевности* (БУДИМИР, ФЛАШАР 1991). Двојица аутора истичу Тацитов оригиналан стил и сјајну композицију историјских сцена чиме долази до изражаја његова истраживачка ошторумност и уметничка оригиналност (БУДИМИР, ФЛАШАР 1991: 544–545). Тациту се приписује приповедачка вештина и способност живог и динамичног приказа догађаја. Указујући на објављене преводе Тацитовог дела професори Будимир и Флашар упућују на Вулићеве чланке о Тациту у којима су дати преводи одређених делова Тацитових списа.

У *Српском књижевном гласнику* Вулић је објавио два чланка, један о српском јунаку Бановић Срахини и један о чувеном мислиоцу Макија-

велију (ВУЛИЋ 1937: 435–439; ВУЛИЋ 1939: 471–475). Одговорио је на бројне радове који су написани о томе зашто је Бановић Страхиња опростио својој љуби. Вулићев закључак био је да се на то питање не може дати тачан одговор јер не располажемо чињеницама, те стога постављене хипотезе само збуњују и ничему не служе (ВУЛИЋ 1937: 438–439). У чланку о Макијавелију Вулић је размотрио чувену мислиочеву тезу да је за владоаца боље било да буде свиреп неголи благ (ВУЛИЋ 1939: 471). Вулић је оспорио Макијавелијеву аргументацију и у прилог тези да је за владоаце боље да су „благ“ навео следеће: „У историографији имамо безброј примера да су хуманим средствима постизани и већи резултати. За решење овог питања Европа нам даје и данас доста материјала. Међу људима има сатана, али има и анђела!....Свирепост је једна од најгаднијих мрља на божанском лику човека“ (ВУЛИЋ 1939: 475). Вулић је Макијавелијевом ставу супротставио идеју мало познатог Сицилијанца Николаса који је сматрао да када је постојала страховлада поданици су желели да се освете, док су човекољубље код владара волели и поштовали (ВУЛИЋ 1939: 475).

Важно је било Вулићу да људима, без обзира на степен њиховог образовања, приближи и појасни догађаје из прошлости њихове земље. Због тога је објавио и неколико есеја и новинских чланака о римским царевима који су потицали са територије некадашње Југославије, праисторији на тлу Балкана, најстаријој уметности на тлу бивше Југославије и римским градовима на територији Србије (ВУЛИЋ 1923а: 3–14; ВУЛИЋ 1923б: 108–113; ВУЛИЋ 1925: 1–21; ВУЛИЋ 1938: 377–388). Међу римским владарима који су водили порекло са територије бивше Југославије посебан чланак посветио је Константину Великом. Њега је сматрао сјајним и генијалним владарем који се издигао изнад осталих „полагањем темеља огромној моћи хришћанске цркве“ (ВУЛИЋ 1923в: 3).

Вулић је сматрао корисним и важним да ширу читалачку публику упозна и са материјалним остацима из римског периода на територији читаве Југославије. Детаљно је описао Диоклецијанову палату, као и грађевине откривене у Емони, Делминијуму, Домавији, Чапљини (ВУЛИЋ 1923а: 9–11; ВУЛИЋ 1938: 384–387). Посебно поглавље је посветио римском вајарству, рељефним представама на надгробним споменицима и натписима, новцу и предметима од злата и сребра (ВУЛИЋ 1923а: 14–16). Навео је и у којим музејима се чувају неки од пронађених предмета што је сматрао довољним да се задовољи интересовање обичних људи за прошлост њихове земље (ВУЛИЋ 1923: 18).

Никола Вулић није био само плодан научник већ је својим деловањем у великој мери допринео популарисању историје као науке. Својим чланцима о Универзитету настојао је да поправи прилике на овој

високошколској установи, док је бројним есејима о знаменитим личностима из римске и грчке историје желео да ширу читалачку публику заинтересује за славне личности из античке историје. У савременом добу када смо сведоци да научници скоро и да не пишу „ненаучне“ радове можда би се требало угледати управо на Николу Вулића чији радови, намењени широј публици, нимало нису угрозили нити довели у питање његову научност.

Цитирана литература

- БУДИМИР, ФЛАШАР 1991: Будимир, Милан и Флашар, Мирон. *Преглед римске књижевности*, Београд: Научна књига, 1991.
- ВУЛИЋ 1922: Вулић, Никола. „Аристофан као комедиограф“. *Мисао* IX (1922): стр. 967–975, 1101–1113.
- ВУЛИЋ 1923а: Вулић, Никола. „Старине у нашој земљи“. *Браство* XVII (1923): стр. 1–18.
- ВУЛИЋ 1923б: Вулић, Никола. „Праисторијски људи“. *Венац* IX (1923): стр. 108–113.
- ВУЛИЋ 1923в: Вулић, Никола. „Константин Велики“. *Браство* XVIII (1923): стр. 3–14.
- ВУЛИЋ 1928, Вулић, Никола. „Тацит“. *Српски књижевни гласник* XXIV (1928): стр. 192–204 (бр.1); 270–281 (бр. 2); 356–365 (бр. 3).
- ВУЛИЋ 1937: Вулић, Никола. „Бановић Страхиња“. *Српски књижевни гласник* LIII (1937): стр. 435–439.
- ВУЛИЋ 1939, Вулић, Никола. „Макијавели“. *Српски књижевни гласник* LVIII (1939): стр. 471–475.
- ДИМИЋ 1997: Димић, Љубодраг. *Културна политика у Краљевини Југославији 1918–1941*. Књ. III. изд. Београд: Службени гласник, 1997.
- ЂУРИЋ 1996: Ђурић, Милош. *Историја хеленске књижевности*. Београд: Завод за уџбенике, 1996.
- МАРИЋ 1959: Марић, Растислав. „Никола Вулић“. *Старинар* IX–X (1959), стр.11–12.
- НОВАК 1958: Новак, Виктор. *Никола Вулић, научник и човек* у: Н. Вулић, Из римске књижевности. Београд: Српска књижевна задруга, 1958.
- ПАПАЗОГЛУ 1998: Папазоглу, Фанула. „Никола Вулић о себи“. *Старинар* XLIX (1998), стр. 257–261.
- ШАЛАБАЛИЋ 1978: Шалабалић, Радмила. *Аристофан, песник рата и мира*, предговор у књизи Жабе, Аристофан; превод са старогрчког, увод и коментар Радмила Шалабалић. Нови Сад: Матица српска, 1978.

Извори

- Фонд Николе Вулића, Народна библиотека Србије (=НБС)
ВУЛИЋ, Никола. *Мој живот*. НБС сигн. Р 432/2а
ВУЛИЋ, Никола. „Помозимо нашим студентима“. *Време* 25.12.1922.
ВУЛИЋ, Никола. „О значају штампе“. *Време* 7.05.1923, бр.493.
ВУЛИЋ, Никола. „Смена генерација Роман Стевана Ј. Јаковљевића“. *Правда* 30.06.1940, бр.12.810
ВУЛИЋ, Никола. „Григорије Божовић: Приповетке“. *Правда* 22.12.1940, бр.12.984
ВУЛИЋ, Никола. „Универзитет наука“. *Правда* 2.02. 1941, бр.13.026
ВУЛИЋ, Никола. „Универзитет наставник“. *Правда* 16.2.1941, бр.13.040
ВУЛИЋ, Никола. „Универзитет универзитетски уџбеници“. *Правда* 23.02.1941, бр.13.047
ВУЛИЋ, Никола. „Универзитет аутономија“. *Правда* 27.02.1941, бр.13.051
ВУЛИЋ, Никола. „Универзитет“. *Правда* 2.04.1941, бр.13.085

Irena V. Ljubomirović

NIKOLA VULIĆ'S ARTICLES IN THE NEWSPAPERS AND LITERARY MAGAZINES

Vulić's scientific and artistic spirit never suppressed the need for the practical. This need was reflected in his striving to highlight the irregularities and abuses of power at the University with the view of them being corrected as soon as possible. Writing a series of articles about the University in "Pravda" magazine, he strove to point out the specific irregularities. He was personally invested in the limitation of University autonomy so as to prevent the possible endangering of the role of University as well as the scientific work of its academic members. However, according to Vulić, the problem was that the authorities outside of University themselves abused and attacked the autonomy of the University and made attempts to introduce their own candidates regardless of their competences. Before the break out of the Second World War, when Vulić published a series of articles about the University, the circumstance were unfavorable for him to take more concrete action in order to rectify the situation.

Vulić dedicated his whole life to science, and was therefore adamant to transfer the knowledge about the past to as wide an audience possible. Various

topics from Roman and Greek history were related to a wide readership by Vulić in the manner of publishing a great number of articles in the literary magazines of the time. His papers were written in the essay form, unburdened by the scientific apparatus and factographic data, and to this day present valuable body of work even to those who are not historians but would like to get acquainted with Roman and Greek historiography.

Key words: Nikola Vulić, University, literary magazines, daily newspaper